

مبانی زمینه‌ها و پیامدهای
ژئوپلیتیک

بیداری اسلامی

مؤلفان:
○ علی اسماعیلی
○ حمزه بنو
○ مهدی گل محمدی

چاپ: صحافی ولتور افین؛ واژه: دار اندیشه-چاپ اندیشه
 چاپ اول: ۱۳۹۱
 شمارگان: ۲۵۰ نسخه
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۷۵-۴۳۶-۴
 قیمت: ۱۳۹۰۰ تومان
 نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

سرشناسه: علی اسماعیلی ۱۳۲۵/حمید نیکو ۱۳۵۸/مهدی گل محمدی ۱۳۵۶
 عنوان و نام پدیدآورندگان: بیداری اسلامی: نیاتانی زمینه‌ها، پیامدهای زوپیلتیک / علی اسماعیلی، حمید نیکو، مهدی گل محمدی
 مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سورہ مهر، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری: ۲۰۸ ص.

ISBN: 978 - 600 - 175 - 436 - 4

وضعیت فهرست نویسی: فیا
 موضوع: اسلام -- تجدید حیات فکری
 موضوع: اسلام -- تجدید حیات فکری -- تاریخ
 موضوع: جنبش‌های اسلامی
 شناسه افزوده: شرکت انتشارات سورہ مهر
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ب۳/م۲۲۹ BP
 رده بندی دهیوی: ۲۹۷/۲۸۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۹۱۳۹۹۱

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشته پلاک ۲۳
 صندوق پستی: ۱۵۸۱۵-۱۱۴۴
 تلفن: ۶۱۹۴۲ سامانه پیامک: ۳۰۰۰۵۳۱۹
 تلفن مرکز بختن: (پنج خط) ۶۶۴۶۹۹۳ فکس: ۶۶۴۶۹۹۵
 www.iricaap.com

فهرست

مقدمه	۹
فصل اول: تحلیل نظری بیداری اسلامی	۱۳
چکیده	۱۵
گونه‌شناسی انقلاب‌ها	۱۷
نظریه انقلاب دینی و بیداری اسلامی در جهان عرب	۲۵
فصل دوم: مبانی فکری و معرفتی بیداری اسلامی	۳۷
چکیده	۳۹
ریشه‌های تاریخی	۴۰
مفهوم اسلام سیاسی	۴۳
مفهوم سکولاریسم	۵۱
گونه‌شناسی اسلام سیاسی در ایران	۵۳
فصل سوم: امواج بیداری اسلامی	۵۷
چکیده	۵۹
موج اول: تمدن‌گرایی - اسلام‌گرایی	۶۰
موج دوم: اسلام‌گرایی سنتی	۶۴
موج سوم: اصول‌گرایی اسلامی	۶۹
بیداری اسلامی و اندیشه‌های نوین اخوان المسلمین	۷۸
موج چهارم: انقلاب اسلامی و اندیشه سیاسی ولایت فقیه	۸۳
موانع بیداری اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)	۹۶
الگوی الهام‌بخش انقلاب اسلامی ایران	۹۸

فصل چهارم : کالبدشکافی بیداری اسلامی	۱۰۵
چکیده	۱۰۷
ریشه‌ها و شرایط	۱۰۸
اثرگذاری الگوی انقلاب اسلامی	۱۱۰
الف) سطح منطقه‌ای	۱۱۱
ب) سطح بین‌المللی	۱۱۵
ماهیت‌شناسی و آسیب‌شناسی	۱۱۹
انقلاب اسلامی و ظهور جنبش‌های اجتماعی اسلام‌گرا	۱۲۴
گسترش ارزش‌های انقلاب اسلامی	۱۲۶
نقی افراط‌گرایی و ظهور الگوهای نوین	۱۳۰
تشیع و بیداری اسلامی	۱۳۷
سلفی‌ها و بیداری اسلامی	۱۴۳
بازی باخت‌باخت القاعده و غرب	۱۴۵
راهبرد مشترک امریکا و عربستان علیه بیداری اسلامی	۱۵۰
فصل پنجم	
مطالعه موردی بیداری اسلامی در خاورمیانه و شمال آفریقا	۱۵۳
چکیده	۱۵۵
ماهیت‌شناسی خیزش مردمی	۱۵۶
نقش آفرینی محوری جوانان	۱۶۴
تونس	۱۶۶
مصر	۱۷۱
لیبی	۱۷۹
قدرت‌یابی اخوان المسلمین لیبی	۱۸۲
یمن	۱۸۹
بحرین	۱۹۴
گروه‌های شیعی بحرین	۲۰۲

ظهور ائتلاف سنی‌های بحرین	۲۰۴
سوریه: توطئه عربی - غربی	۲۰۷
نقش آفرینان داخلی و خارجی تحولات سوریه	۲۰۹
کشورهای دارای پتانسیل انقلاب	۲۱۴
عربستان	۲۱۴
اردن	۲۳۴
نقش اسلام‌گرایان در خیزش‌های مردمی در اردن	۲۳۹
مراکش	۲۴۸
فصل ششم	
بیداری اسلامی: اثرگذاری‌ها، رویکردها و رقابت‌ها	۲۵۷
چکیده	۲۵۹
تقابل راهبردی ایران و عربستان	۲۶۰
منابع تقابل و تنش میان عربستان و ایران	۲۶۶
حوزه ایدئولوژیک	۲۶۶
حوزه ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک	۲۷۱
مصر	۲۷۱
بحرین	۲۷۳
سوریه	۲۷۴
فلسطین و لبنان	۲۷۷
عراق	۲۷۹
یمن	۲۸۲
حوزه ژئواکونومیک	۲۸۴
اتحادگرایی شورای همکاری خلیج فارس؛ افسانه یا واقعیت	۲۹۱
تقابل راهبردی ایران و ترکیه	۲۹۴
اتحادیه عرب	۲۹۹
قطر	۳۰۵

سیاست‌های ایران و روسیه در قبال سوریه	۳۰۷
سیاست‌های امریکا در قبال بیداری اسلامی	۳۱۰
اتحادیه اروپا	۳۲۲
روسیه	۳۳۲
چین	۳۳۴
شورای امنیت و بیداری اسلامی	۳۳۶
اثرگذاری بر محیط امنیتی رژیم صهیونیستی	۳۴۴
دکترین امنیت ملی رژیم صهیونیستی	۳۴۷
تحولات جهان عرب و امنیت رژیم صهیونیستی	۳۴۹
الف. نفوذ جبهه مقاومت در فلسطین	۳۵۰
ب. تحولات ژئوپلیتیک منطقه‌ای	۳۵۱
رویکرد رژیم صهیونیستی در قبال تحولات جهان عرب: بررسی موردی	۳۵۳
مصر	۳۵۳
سوریه	۳۵۴
اردن	۳۵۸
بحرین	۳۶۰
لیبی	۳۶۳
محیط امنیتی رژیم صهیونیستی و تحولات ژئوپلیتیک	۳۶۷
راهبرد اطلاعاتی رژیم صهیونیستی	۳۶۸
اثرگذاری بر آسیای مرکزی، قفقاز، و روسیه	۳۷۱
فصل هفتم: چشم‌انداز، روندها و چالش‌ها	۳۸۱
چکیده	۳۸۳
پیامدهای بیداری اسلامی	۳۸۴
تغییر توازن قدرت و ژئوپلیتیک منطقه‌ای	۳۸۶
روندشناسی و چالش‌های بیداری اسلامی	۳۹۳
کتابنامه	۴۰۳

مقدمه

«بیداری اسلامی» اصطلاحی است که به طور خاص با وقوع خیزش‌ها و انقلاب‌ها در جهان عرب در ادبیات سیاسی منطقه‌ای و بین‌المللی رواج و گسترش یافته است. در معناکاوی این پدیده و رخداد بزرگ می‌بینیم که روح این مفاهیم در سخنان امام امت^(ع) «روح می‌زند و هر بار که به کلمات آن بزرگ‌مرد تاریخ‌ساز مراجعه می‌کنیم، تعبیر، اصطلاحات و کلماتی در این باره می‌یابیم که گویی شاهد خیزش‌های مردمی، هویت‌گرایی اسلامی، و وقوع «بیداری اسلامی» بوده و با آگاهی و مشاهده این حوادث انقلابی به بیان آن سخنان مبادرت فرموده‌اند. روحش شاد.

نگاه به پدیده «بیداری اسلامی» به شکل چندوجهی و پیوسته با حوادث دیگر و نقش کشورهای اروپایی، امریکا، و رژیم صهیونیستی در مقابله با آن‌ها و تأثیر حضور مردمی و نیز عامل تأثیرگذار باورها و هویت‌گرایی اسلامی و سایر عوامل در آغاز و شتاب‌گیری این حرکت و تحولات مؤثر بوده‌اند و پرداختن به آن به شکل علمی و در قالب کتاب در ایران به شکلی منسجم و هدفمند رواج نیافته و یا من از آن بی‌خبرم، گرچه مدت زیادی نیز از آن نمی‌گذرد که انتظار رواج این گونه کتب و سابقه قابل توجهی در این امر داشت.

کتاب حاضر «بیداری اسلامی؛ مبانی، زمینه‌ها و پیامدهای ژئوپلیتیک» تلاشی است درخور تقدیر در این زمینه که همراه با تحلیلی از جنبش‌های فکری بیدارگر، حرکت‌های افراطی و میانه‌رو، و نیز حرکت‌های واپس‌گرای جهان اسلام به بررسی این موضوع پرداخته است. نویسندگان از نگاه حقوق اساسی درباره حکومت‌ها و ساختارهای مدیریتی کشورهای منطقه و نیز جامعه‌شناسی سیاسی درباره ملت‌ها به بحث در این موضوع وارد شده و به کلی‌گویی بسنده نکرده و وارد مصادیق و تعاملات کشورهای مربوطه در این مورد و به طور خاص همه کشورهای تأثیرپذیرفته از بیداری اسلامی شده و به تحلیل موقعیت آن‌ها پرداخته‌اند.

در فضای پس از «بیداری اسلامی»، در جهان عرب، با توجه به شرایط بین‌المللی و مخالفت‌های مستمر سران کشورهای اروپایی، امریکا، رژیم صهیونیستی، و کشورهای غربی غرب‌گرا در منطقه با موج بیداری کتاب‌هایی توجیه‌گر و با نگاه نادرست و تحریف‌کننده حقوقی بیداری اسلامی تألیف و منتشر شده‌اند تا راه را دیگرگونه جلوه دهند و از شتاب این موج بکاهند یا مسیر را منحرف کنند.

بر فرزندان خمینی کبیر است که این حوادث را با نگاه عبرت، درس آموزی، و تحقیق بنگرند و سپس قلم به دست گیرند و با خلق آثار واقع‌نما از بیداری اسلامی، راهی را که ملت‌های منطقه بنیاد نهاده‌اند ادامه دهند و از تحریف و یا توقف و انحراف آن جلوگیری کنند.

همواره مردم از خواص جلوترند. ملت‌های بیدار منطقه نیز، در دوران پس از بیداری اسلامی، از هیچ کوششی برای تحقق آرمان‌های این حرکت بزرگ و نجات‌دهنده دریغ نکرده‌اند. آنچه جای توجه دارد، نظریه‌سازی و نظریه‌پردازی واقع‌گرایانه در مورد این حرکت و موج عظیم است تا تضمین‌کننده گسترش و تداوم سالم آن باشد.

این جانب، به‌نویس خود، از نویسندگان فرهیخته این اثر سپاسگزارم که قدمی ارزشمند در این راه برداشته‌اند. از خداوند متعال توفیقات بیش از پیش برای ایشان و تداوم این راه را از سوی سایر اصحاب نظر خواستارم.

- مجتبی رحماندوست

۱۳۹۱/۴/۴